

РЕЦЕНЗІЯ

на монографію “Правова доктрина України”

Національної академії правових наук України

у п’яти томах за загальною редакцією президента НАПрН України,

академіка НАН України та НАПрН України В. Я. Тація,

академіка-секретаря відділення кримінально-правових наук,

академіка НАПрН України В. І. Борисова

Фундаментальна наукова монографія “Правова доктрина України” комплексно та всебічно висвітлює питання становлення національної правової доктрини на різних етапах розвитку нашої державності, досліджує її сучасний стан з усіма надбаннями та проблемами, обґрунтовує тенденції й перспективи її формування та подальшого вдосконалення.

Авторським колективом, який налічує 174 науковці, серед яких понад 90 членів Національної академії правових наук України, досліджено історико-теоретичні та методологічні проблеми формування та розвитку правової доктрини України, проблем удосконалення її конституційних засад, змісту адміністративного, фінансового, міжнародно-правового, інформаційного, цивільного, сімейного, житлового, трудового, міжнародного приватного права, ґрунтовний аналіз актуальних питань розвитку господарського, аграрного, земельного, екологічного права України. Визначено найбільш гострі проблеми сучасного кримінального права, кримінології, кримінального процесу, права судового, кримінально-виконавчого та криміналістики.

Наукова новизна видання зумовлюється тим, що з урахуванням досягнень світової теоретико-правової думки, досліджується національна правова доктрина України як певний вид юридичного дослідження, яке застосовує особливий метод, що полягає в систематичному, аналітико-оціночному поясненні істотного змісту права,

детально аналізується особливості, проблеми та суперечності окремих галузей вітчизняного права, визначаються перспективи та основні напрямки подальшого розвитку правової доктрини України.

Фундаментальна наукова монографія “Правова доктрина України” складається з п’яти томів, кожний з яких має розділи та відповідні підрозділи. **Перший том “Загальнотеоретична та історична юриспруденція”** фундаментального п’ятитомного видання Національної академії правових наук України “Правова доктрина України” містить наукові погляди щодо філософсько-правових, методологічних та наукознавчих засад правознавства, доктринальних вимірів верховенства права, прав людини і правової системи, праводоктринальних концепцій сучасної української державності та історико-правових доктрин. У **другому томі “Публічно-правова доктрина України”** розкривається зміст сучасних публічно-правових доктрин. Детально проаналізовано тенденції розвитку конституційного, адміністративного, фінансового, міжнародного, інформаційного регулювання на сучасному етапі розвитку правової системи України. Значну увагу приділено характеристиці стану та динаміки розвитку українського законодавства, відображенню в ньому сучасних наукових уявлень. У виданні здійснені змістовні порівняльно-правові галузеві дослідження відповідних проблем, які відображають сучасні євроінтеграційні процеси в Україні. У **третьому томі “Доктрина приватного права України”** аналізуються розвиток доктрини приватного права, її історичні етапи, основні наукові школи цивільного (приватного) права, а також досліджуються перспективні напрями її подальшого розвитку. Особлива увага приділена цивілістичній доктрині. Водночас розглядається доктрина сімейного, трудового, міжнародного, приватного та цивільного процесуального права. **Четвертий том “Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права”** присвячений проблемам екологічного, господарського, земельного, аграрного та космічного права. Зокрема, розглянуто генезу теоретичних досліджень еколого-правових проблем у ХХ ст., досліджено загальні проблеми науки господарського права, доктринальні проблеми сучасного аграрного права, становлення та розвиток доктрини земельного права України в ХХ–ХХІ ст. Значну увагу приділено

становленню та основним тенденціям розвитку доктрини космічного права в Україні.

У п'ятому тому **“Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку”** на підставі досягнень кримінально-правової, кримінально-процесуальної, кримінологічної та криміналістичної наук, а також наук кримінально-виконавчого і судового права, юридичної психології та судової експертизи висвітлюються стан, проблеми та шляхи розвитку в Україні наук кримінально-правового циклу. Розглянуто загальнотеоретичні, методологічні та найбільш актуальні прикладні питання цих наук, їх предмет та методи регулювання, тенденції та особливості розвитку. Проведено аналіз сучасної державної політики у сфері боротьби зі злочинністю та основних напрямів реформування правової системи України у цій сфері. Науковий матеріал п'ятому тому **“Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку”** має вісім напрямів. Перший напрям складають питання, що стосуються доробків *кримінального права* і висвітлення його місця у системі боротьби зі злочинністю. У цьому блоці питань розкриваються доктринальні положення кримінального права, що стосуються методології проведення кримінально-правових досліджень в Україні, видів джерел кримінального права, наукових основ кримінально-правової політики, включаючи визначення її поняття, методів, виміру ефективності та реалізації.

Другий напрям у найзагальнішому вигляді розкриває концептуальні засади розвитку *кримінологічної науки* в Україні. Приділяється значна увага сучасним викликам злочинності в умовах інформаційного суспільства, поширення протиправної поведінки та тіньового права, наголошується на необхідності ухвалення загальнонаціональної концепції кримінологічної політики України на засадах соціального натуралізму.

Третій напрям наукових досліджень складають *кримінально-процесуальні питання* боротьби зі злочинністю в Україні. Даний напрям присвячений трансформації нормативної моделі кримінального провадження за новим Кримінальним процесуальним кодексом України, реалізації засад кримінального судочинства у провадженнях із перегляду судових рішень, функціональному призначенню та кримінальній процесуальній компетенції слідчого судді.

В четвертому напрямі досліджень *судове право* проаналізовані системні перетворення українського суспільства в 90-х рр. ХХ ст., що викликали потребу в судовій реформі, основним завданням якої було формування суду як незалежного інституту, здатного контролювати ефективність функціонування права у всіх сферах суспільства.

П'ятий напрям досліджень присвячений проблемам *кримінально-виконавчого права*, а саме процесу виконання всіх видів кримінальних покарань, його закономірностям та об'єктивної сутності, що мають знайти своє відображення у відповідних правових категоріях та поняттях.

Шостий напрям досліджень висвітлює сучасний стан і розвиток *криміналістики* та присвячений загальнотеоретичним проблемам становлення і розвитку криміналістики, визначенню її функцій і міжнаукових зв'язків, питанням криміналістичної техніки та інформаційного забезпечення практики протидії злочинності, проблемам формування та реалізації окремих криміналістичних методик, що завжди супроводжувалися гострими науковими дискусіями й суперечностями. Основну увагу приділено формуванню предмета пізнання та завдань криміналістики в сучасних умовах, визначенню тенденцій криміналістики та особливостей її розвитку, дослідженню пізнавальної та прогностичної функцій криміналістики, сучасним проблемам криміналістичної тактики та методики розслідування злочинів. Викладено концептуальні підходи до формування та реалізації окремих криміналістичних методик, їх принципи та тенденції розвитку, визначено сутність та проблеми формування слідчих технологій у розслідуванні злочинів. У роботі над напрямком брали участь доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Ю. Шешітько, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. О. Коновалова, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. А. Журавель, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. В. Тіщенко, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України В. Д. Берназ, доктор юридичних наук, професор Б. В. Щур, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Г. К. Авдєєва.

В сьомому напрямі досліджень викладено теоретико-методичні засади *судової експертизи*, що включають загальну характеристику судової експертизи в сучасних умовах та роль пізнання в судово-експертній діяльності. Особливу увагу приділено проблемам диференціації та інтеграції спеціальних знань, визначенню функцій теорії судової експертизи та можливостей їх реалізації в сучасних умовах, формуванню системи принципів і методів пізнання судово-експертної діяльності, розробці понятійного апарату судової експертизи, визначенню пізнавальної функції експертних версій і проблемам формування внутрішнього переконання та прийняття рішень судовим експертом, питанням побудови професіограми судового експерта. У роботі над напрямом брали участь доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Ю. Шепітько, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. О. Коновалова, доктор медичних наук, доцент В. В. Седнев, кандидат юридичних наук В. М. Шерстюк.

Восьмий напрям присвячений дослідженню ролі *юридичної психології* в системі кримінально-правових наук та висвітлює загальнотеоретичні засади юридичної психології, психологічні основи процесуальної (слідчої та судової) діяльності, проблеми становлення і розвитку кримінальної та пенітенціарної психології. Окрему увагу приділено дослідженню сучасних тенденцій юридичної психології та її галузей (правової, судової, кримінальної, пенітенціарної), визначенню поняття і ролі інтуїції в судочинстві, розробці психологічних основ доказування, визначенню проблем та перспектив розвитку судово-психологічної експертизи, дослідженню психологічних особливостей судового процесу, зокрема судових дій та процесу прийняття рішення судом. Розроблено основи психологічної структури злочину, запропоновано соціально-психологічні характеристики особи злочинця, виокремлено методи психологічного впливу на особу засудженого в установах виконання покарань та розроблено психологічні основи ресоціалізації засуджених. У роботі над напрямом брали участь доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. Ю. Шепітько, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України В. О. Коновалова.

Науковий матеріал п'ятого тому “Кримінально-правові науки в Україні: стан, проблеми та шляхи розвитку” був підготовлений та наданий провідними українськими фахівцями в галузі кримінально-правового спрямування та суміжних наук. Серед них 1 академік Національної академії наук України, 10 академіків та 11 членів-кореспондентів Національної академії правових наук України, 19 докторів юридичних наук, 1 доктор медичних наук та 15 кандидатів юридичних наук.

Нові знання та позиції, висвітлені в роботі, знайшли своє вираження у проектах законів “Про прокуратуру”, “Про Державне бюро розслідувань”, “Про запобігання та протидію корупції”, “Про вищу освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про атестацію наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації”, “Про заборону вибіркового правосуддя”, “Про адміністративні послуги”, “Про міжнародну комерційну погоджувальну процедуру”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”, “Кодекс суддівської етики” та у проектах Трудового кодексу України, Ядерного кодексу України та Інноваційного кодексу України, тощо.

Результати наукового дослідження широко впроваджені в освітня діяльність, використані для вдосконалення практично-юридичної діяльності, зокрема, для співробітників правоохоронних органів видано науково-практичний посібник “Довідник слідчого”, а для народних депутатів України – “Посібник для народних депутатів України: конституційний контроль і офіційне тлумачення в діяльності Конституційного Суду України”.

Рецензована монографія “Правова доктрина України” розрахована на наукових співробітників, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів, практичних працівників і широке коло читачів, які інтересуються питаннями становлення національної правової доктрини на різних етапах розвитку України.

Рецензент:

*Доктор юридичних наук, професор
кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ В. П. Захаров*